

HUOM! Tämä on alkuperäisen artikkelin rinnakkaistallenne.

Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä:

Zitting, J., & Kainulainen, S. (2023). Yhteistyötä tarvitaan ruoka-avun tarpeen vähentämiseksi. Teoksessa J. Helminen (toim.), DiakHub tutkii, kehittää ja vaikuttaa - Diakonia-ammattikorkeakoulun vuosikirja 2022 (s. 106–116). (Diak Vuosikirja – Diak Yearbook 2). Diakonia-ammattikorkeakoulu.
<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-493-414-5>

PLEASE NOTE: This is a self-archived version of the original article.

Please cite the original version:

Zitting, J., & Kainulainen, S. (2023). In Yhteistyötä tarvitaan ruoka-avun tarpeen vähentämiseksi. J. Helminen (Ed.), DiakHub tutkii, kehittää ja vaikuttaa - Diakonia-ammattikorkeakoulun vuosikirja 2022 (pp. 106–116). (Diak Vuosikirja – Diak Yearbook 2). Diakonia-ammattikorkeakoulu.
<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-493-414-5>

Joakim Zitting ja Sakari Kainulainen

YHTEISTYÖTÄ TARVITAAN RUOKA-AVUN TARPEEN VÄHENTÄMISEKSI

Ruoka-avun tarve kasvaa koko ajan, mutta sen tarjonta vähenee. Tähän ongelmaan vastaamiseksi tarvitaan eri toimijoiden yhteistyötä. Ruoka-aputoimijoiden keskinäinen yhteistyö voisi edesauttaa tarjottavan hävikki- ja lahjoitusruoan saatavuutta. Ruoka-aputoimijoiden ja julkisen sektorin yhteistyöllä taas voitaisiin kehittää palvelujärjestelmää niin, että ruoka-avun tarve vähenisi.

Ruoka-avun tarve ei vähene helpolla

Korona yhteiskunnan marginaaleissa (KoMa) -projektissa tutkitaan koronapandemian vaikutuksia heikoimmassa asemassa olevien kansalaisten elämään. Projektia rahoittaa Euroopan sosiaalirahasto (ESR), ja sitä koordinoi Tampereen yliopisto. Projekti koostuu useista osaprojekteista, joista yhdessä Diakonia-ammattikorkeakoulu tutkii ruoka-avun saajien hyvinvointia ja palvelujen tarvetta. Diakilla on pitkät perinteet osallistua ruoka-apua koskeviin tutkimuksiin, ja opiskelijat Porin, Turun ja Pieksämäen kampuksilta ovat vuosien saatossa osallistuneet tutkimusten aineistonkeruisiin (esim. Kainulainen ym., 2013; Karppinen ym., 2013). Tässä artikkelissa pohditaan KoMa-projektin tulosten valossa, voidaanko ruoka-avun tarvetta vähentää palvelujärjestelmää ja eri toimijoiden yhteistyötä kehittämällä.

Vuonna 2020 arvioitiin, että Suomessa jaetaan 18–22 miljoonaa kiloa ruoka-apua vuodessa joko ruokakasseina tai yhteisruokailuissa. Tärkeitä ruoka-aputoimijoita ovat muun muassa eri uskontokuntien seurakunnat, työttömien yhdistykset, päihdetyöjärjestöt sekä ruoka-avun jakoa varten perustetut yhdistykset. (Harrison ym., 2020.) Ennen koronapandemiaa tehdyissä arvioissa on tuotu esille, että ruoka-apua jaetaan säännöllisesti 700 – 1 000 paikassa kautta maan ja että ruoka-apuun turvautuu noin 100 000 – 200 000 henkilöä vuodessa (Karjalainen ym., 2021; Laihiala & Nick, 2020, s. 7). Koronapandemia lisäsi avun tarvitsijoiden määrää, ja vuoden 2022 aikana tilannetta ovat vielä vaikeuttaneet ruoan hinnan nousu sekä Ukrainan sodan vaikutukset (Ruoka-apu.fi, 2022).

Ruoka-avun saajien joukko on monenkirjava, ja ruoka-avun tarve voi olla täysin arvaamattoman tilanteen seurausta. Usein tarve liittyy pitkittyneisiin elämän-

vaikeuksiin. Ruoka-avun tarpeen tärkein syy on lähes poikkeuksetta rahan puute, jolloin ruoka-apu helpottaa arjessa selviytymistä. (Ohisalo, 2014, s. 41; Orhanli ym., 2022, s. 27.) Ruoka-avun hakijoiden joukossa voi olla tilapäisiä talousvaikeuksia kokevia mutta myös ruoka-apuun jo useiden vuosien ajan turvautuneita.

Ruoka-apu voi olla helpotus ruoan puutteeseen, mutta se ei ratkaise ongelman juurisyitä eli köyhyyttä (Kortetmäki & Silvasti, 2018; Wiens & Kainulainen, 2019). Vaikka ruoka-apu näyttää vakiintuneen pysyväksi osaksi yhteiskuntaamme, sen tarvetta olisi hyvä vähentää eri tavoin. Esimerkiksi ruoka-avussa jaettavan hävikkiruoan määrä on viime vuosina vähentynyt, eikä ruoka-aputoimijoilla välttämättä riitä ruokaa kaikille jaettavaksi. Joillakin paikkakunnilla on jouduttu rajaamaan Ukrainan sodan pakolaiset ruoka-avun ulkopuolelle, jotta muille riittäisi jaettavaa (Karvinen, 2022).

Voisiko näitä ongelmia helpottaa ruoka-aputoimijoiden välisellä sekä julkisen sektorin toimijoiden ja ruoka-aputoimijoiden välisellä yhteistyöllä? Köyhyyden kaltaista pirullista ongelmaa ei kukaan toimija pysty ratkaisemaan itse, mutta laaja-alainen yhteistyö eri toimijoiden välillä saattaisi tuoda helpotusta ruoka-avun tarpeen vähentämiseksi. Eri palvelujen ja palveluneuvonnan jalkautuminen ruoka-apupisteisiin ja vaikeuksia kokevien ihmisten kohtaaminen siellä, missä he liikkuvat, eivät ainakaan pahentaisi tilannetta.

Yhteistyöllä ”pieniä voittoja” hakemassa

Sosiaalisia ongelmia voidaan pitää pirullisina ongelmina (*wicked problem*), koska eri sidosryhmät ja asianosaiset ovat eri mieltä ongelmien luonteesta, mahdollisista ratkaisuksista ja arvoista, joiden pitäisi ohjata ratkaisujen hakemista. Hyviä esimerkkejä sosiaalisista ongelmista ovat köyhyys ja taloudellinen eriarvoisuus. Niiden taustalla ei ole nähtävissä selkeitä syy-seuraussuhteita, eivätkä ne myöskään ole ratkaistavissa rutiininomaisin toimintamallein. (Head, 2022, s. 21–36; Kainulainen ym., 2021, s. 132–133.) Esimerkiksi ruoka-apua jakamalla ei pystytä ratkaisemaan ongelmien taustalla olevaa köyhyyttä, eikä ihmisten nostaminen köyhyydestä sosiaaliturvatuuksien tasoa kohottamalla onnistu niin helposti kuin jotkut esittävät. Taloudellista niukkuutta kokevien tukeminen edellyttää hyvin monenlaisia toimenpiteitä – yhtä ainoaa patenttiratkaisua ei ole. (Esim. Wiens & Kainulainen, 2019.)

Siitäkin voidaan olla montaa mieltä, pystytäänkö pirullisia ongelmia ylipäättään ratkaisemaan. Ainakin niiden kanssa pystytään selviytymään. Niin sanottu pienten voittojen taktiikka pyrkii löytämään konkreettisia, mitattavissa olevia ja lyhyen aikavälin ratkaisuja, jotka motivoivat mukana olevia toimijoita. Tämä kannustaa jatkamaan ongelmien ratkaisua ja uusien innovaatioiden synnyttämistä.

(Kainulainen ym., 2021, s. 132–133; Raisio ym., 2018, s. 13.) Ruoka-avun tarpeen vähentämisessä pieniä voittoja voisivat olla ruoka-avun saajien tukeminen ja avustaminen niin, ettei heidän enää tarvitsisi turvautua ruoka-apuun, tai palvelujärjestelmän kehittäminen ongelmia ennaltaehkäisevään suuntaan, jotta ihmisten tarve turvautua ruoka-apuun vähenisi.

Pienten voittojen löytäminen ja saavuttaminen ei kuitenkaan onnistu ilman laajan toimijajoukon yhteistyötä jo ongelmien määrittelyvaiheessa. Eri toimijoiden asiantuntemuksen yhdistely, hallinto- ja organisaatorajojen ylittäminen sekä eri sidosryhmien ja palvelujen käyttäjien kuuleminen ja osallistaminen vaikuttavat ongelmien määrittelyyn ja ratkaisutapojen muotoiluun. (Kainulainen ym., 2021, s. 132–133; Raisio ym., 2018, s. 55.) Ruoka-aputoiminnan kehittämisessä ovat tärkeitä myös ruoka-aputoimijoiden ja ruoka-apua saavien tieto ja kokemukset järjestelmän toiminnasta – eivät pelkästään julkisen sektorin tai tutkijoiden tiedot.

Ruoka-aputoiminnassa tarjolla muutakin kuin ruokaa, mutta enemmän tarvitaan

Jo 1990-luvun laman aikana tuotiin esille, että ruoka-avun kautta on tarjottava muutakin tukea kuin vain ilmaista tai halpaa ruokaa. Esimerkiksi seurakuntien järjestämissä työttömien ruokailuissa tarkoituksena oli myös tukea työttömien järjestäytymistä ja heidän äänensä kuulumista. (Malkavaara, 2002.) Samankaltaista muun avun tarvetta tuotiin esille 2010-luvun alussa toteutetussa Huono-osaisin Suomi -tutkimushankkeessa, johon kuului laaja, ruoka-avun saajille kohdennettu kyselytutkimus. Ohisalo ja Saari (2014, s. 114) totesivat sen tulosten pohjalta, että ihmisten nostaminen ruokaköyhyydestä vaatii ruoanjakelun oheen myös muuta toimintaa. Nyt 2020-luvun alkupuolella voi todeta, että ruoka-aputoiminnassa tarjotaan paljon muutakin kuin ruokaa, mikä voi osaltaan johtua juuri 2010-luvun alun ”leipäjonotutkimuksen” saamasta näkyvyydestä ja sen esille nostamista tarpeista.

Zitting ja Nick (2022) ovat tarkastelleet Ruoka-apu.fi-palvelun tapahtumailmoituksia, joilla palvelussa mukana olevat ruoka-aputoimijat ilmoittavat, mitä oheistoimintoja ruokajakelun ohessa on tarjolla. Nämä oheistoiminnot on koottu taulukkoon 1. Ruoka-apu.fi-palveluun ilmoitettiin vuonna 2021 yli 24 000 ruoka-aputapahtumaa, joista vähän yli puolessa oli tarjolla vähintäänkin keskusteluapua. Muita yleisiä oheistoimintoja olivat muun muassa erilaisten lomakkeiden täyttöapu, ajanvietto- ja nettimahdollisuudet sekä vertaistuki ja neuvonta. Ruoka-aputoimijoita on osin myös veloitettu tarjoamaan oheistoimintoja. Esimerkiksi EU-ruoka-apua jakavat paikat ovat olleet veloitettuja tarjoamaan vähintään matalan kynnyksen palveluohjausta ja neuvontaa (Karjalainen ym., 2021, s. 4).

TAULUKKO 1. Ruoka-apu.fi-palvelussa vuonna 2021 ilmoitettujen ruoka-aputapahtumien (N = 24 131) oheistoiminnot (Zitting & Nick, 2022)

	N	%	Tarjoavia toimijoita	Kuntia, joissa tarjolla
Keskusteluapu	13 223	54,8	168	104
Apu lomakkeiden täytössä	9 308	38,6	82	58
Ajanvieto	6 915	28,7	70	37
Pääsy nettiin	6 156	25,5	43	26
Vertaistuki tai -neuvonta	5 739	23,8	68	43
Vaatteiden kierrätys	3 752	15,5	37	30
Suihku/pyykinpesu	1 866	7,7	10	9
Terveyspalvelut	1 209	5,0	5	5

Erilaiselle palveluohjaukselle ja -neuvonnalle näyttää olevan tarvetta, mikä tulee esille KoMa-projektissa vuoden 2021 lopulla toteutetussa kyselyssä. Ruoka-apua saaville henkilöille laadittiin nelisivuinen kyselylomake, jossa kartoitettiin esimerkiksi syitä käydä ruoka-avussa, hyvinvointia sekä palvelujen käyttöä. Aineistoa kerättiin muun muassa jalkautumalla ruoka-avun toimipisteisiin sekä toimittamalla lomakkeita ruoka-aputoimijoille, jotka toimittivat täytetyt lomakkeet tutkijoille. Vastauksia kertyi kaikkiaan 942 kappaletta 45 ruoka-apupisteestä 17 kunnasta eri puolilta Suomea (Zitting, 2022).

Taulukossa 2 on esitetty perusjakaumat palvelujen käyttöä kartoittaneesta kysymyksestä. Kyselyyn vastanneet ovat käyttäneet eniten terveydenhuollon palveluita. Lisäksi yli 40 prosenttia on käyttänyt Kelan ja seurakunnan palveluita. Toimeentulotuen tarveharkintaisuus näkyy siinä, että yli 10 prosenttia vastanneista oli hakenut muttei ollut saanut toimeentulotukea. Mielenkiintoista on myös se, että 45 prosenttia vastanneista koki, ettei ole tarvinnut toimeentulotukea.

TAULUKKO 2. Mitä palveluita ruoka-apukyselyyn vastanneet (N = 942) ovat käyttäneet tai hakeneet vuoden 2021 aikana (%)?

	Sai palvelua	Haki muttei saanut palvelua	Olisi tarvinnut muttei hakenut palvelua	Ei tarvinnut palvelua
Terveydenhuollon palvelut (N = 887)	74,1	5,7	6,4	13,8
Kelan palvelut (N = 793)	47,7	9,1	7,6	35,7
Seurakunnan palvelut, diakoniatyö (N = 797)	42,5	2,8	10,4	44,3
Toimeentulotuki (N = 785)	32,1	12,1	10,8	45
Sosiaalityöntekijän tapaamiset/yhteydenpito (N = 782)	29,5	6,4	11,8	52,3
Työvoimatoimiston palvelut (N = 764)	28,7	4,5	3,3	63,6
Asumisen palvelut (N = 774)	17,7	6,2	6,6	69,5
Mielenterveyspalvelut (N = 760)	13,6	5,5	9,2	71,7
Talous- ja velkaneuvonta (N = 758)	10,3	4,7	13,1	71,9
Päihdepalvelut (N = 761)	5,9	1,8	6,8	85,4
Omaishoidon tuki (N = 764)	5,5	1,3	3,9	89,3

Vastaajat kertoivat myös, mitä palveluita he olisivat tarvinneet mutta eivät olleet hakeneet. Tämä antaa kiinnostavaa tietoa palveluohjauksen ja -neuvonnan tarpeesta. Eniten vastaajat olisivat tarvinneet talous- ja velkaneuvonnan palveluita, mikä kuvastaa tarvetta matalan kynnyksen velkaneuvontapalveluille. Melkein 12 prosenttia vastaajista olisi tarvinnut kontakteja sosiaalityöntekijään, 11 prosenttia taas toimeentulotukea. Samoin seurakunnan palveluille näyttäisi olleen tarvetta, mutta niitä ei ollut haettu.

Näissä kyselytuloksissa on huomioitava, että vastaajat ovat jaksaneet vastata nelisivuiseen kyselylomakkeeseen. Minkälainen palvelujen tarve on heillä, jotka eivät ole jaksaneet tai pystyneet vastaamaan? Onko heillä tarpeeksi tietoa tarjolla olevista tai sellaisista palveluista, joihin he olisivat oikeutettuja? Ei ole ihme, että ruoka-aputoimijat ovat toivoneet sosiaali- ja terveystalouden jalkautumista ruoka-

aputoiminnan keskelle (esim. Laihiala & Nick, 2020). Myös moni ruoka-avussa kävijä toivoo viranomaistahojen jalkautumista ruoka-apuun (esim. Karjalainen ym., 2021, s. 13).

Palvelujen kehittämistä eri toimijoiden yhteistyöllä

Ruoka-avun käytännön toiminnasta saatava tieto on keskeistä palvelujärjestelmän kokonaisuuden ja kehittämisen kannalta. Ruoka-aputoimijoilta ja ruoka-avun saajilta saatavan tiedon avulla voidaan etsiä entistä parempia keinoja vastata ihmisten tarpeisiin. Korona-aika onkin tiivistänyt kuntien ja ruoka-aputoimijoiden yhteistyötä, ja entistä tiiviimmälle yhteistyölle on tarvetta myös tulevaisuudessa. (Salonen & Alppivuori, 2021.)

Elämässä kohdattuihin ongelmiin ei välttämättä haeta apua, koska ihmiset eivät tunnista ongelmiaan avun tarpeiksi eikä heillä välttämättä ole helposti saatavilla olevaa tietoa sosiaaliin ongelmiin kohdistuvasta ammattiavusta. Eri toimijoiden tarjoamia palveluita ei aina tunnisteta eikä eroteta toisistaan. Ihmiset eivät esimerkiksi välttämättä tiedä, mitä kaikkea sosiaalipalvelut tarkoittavat, vaan ne saataan jopa rinnastaa terveystieteiden palveluihin. (Orhanli ym., 2022, s. 55, s. 62.)

Avun löytämisen pitäisi olla paljon helpompaa sitä tarvitseville, mutta lisäksi olisi edistettävä eri sektoreilla toimivien ammattilaisten tietoa toistensa ydinosamisesta ja toimintatavoista (esim. Orhanli ym., 2022, s. 71). Esimerkiksi taulukosta 2 tuli esille, että valtaosa KoMa-projektin ruoka-apukyselyyn vastanneista sai terveydenhuollon palveluita. Tämä herättää kysymyksen, olisiko terveyspalveluissa mahdollisuuksia kartoittaa ihmisten ongelmia laajemmin kuin vain lääketieteen näkökulmasta ja ohjata ihmisiä näiden tarvitsemiin palveluihin. Kysymykseen pyritäänkin vastaamaan muun muassa DiakHubin toiminnassa ja sen tavoitteissa edistää monialaista ja -ammattillista yhteistyötä.

Suomalaisesta sosiaaliturvasta on sanottu, että sen edut ja palvelut eivät mukaudu moniin yhtäaikaisiin elämän ongelmiin. Moni apua tarvitseva ei välttämättä saa tarvitsemaansa apua viranomaistaholta, koska siiloutuneessa ja pirstaleisessa palvelujärjestelmässä vuorovaikutus eri sektoreiden toimijoiden välillä saattaa olla puutteellista. Tämän myötä apua tarvitsevat joutuvat kääntymään ongelmissaan kolmannen sektorin tarjoaman ruoka-avun puoleen. (Ohisalo, 2017, s. 37–38.) Viranomaistahojen yhteistyö ruoka-aputoimijoiden kanssa ja ruoka-apua saavien kohtaaminen paikan päällä voisivat toivon mukaan edistää monialaista yhteistyötä myös viranomaistoimijoiden kesken.

Kuntien, tulevaisuudessa hyvinvointialueiden, kannattaisikin tehdä yhteistyötä ruoka-aputoimijoiden kanssa ja olla tarkkoina, etteivät jo nyt olemassa olevat

yhteistyökäytännöt katkea. Ruoka-aputoiminnan keskelle jalkautuminen voi tuoda mahdollisuuksia moniammatilliselle palveluohjaukselle sekä muulle matalan kynnyksen tuelle. Sosiaali- ja terveystalvelujen siirtyessä hyvinvointialueille kuntien vastuulla säilyvät yhä ennaltaehkäisevät hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen palvelut, ja niillekin yhteistyöstä ruoka-aputoimijoiden kanssa voisi olla hyötyä. Asiakaslähtöinen yhteistyö voisi ehkäistä eri palvelusektoreiden siiloutumista sekä rakentaa ja ylläpitää ihmisten luottamusta julkisiin palveluihin. (Karjalainen ym., 2021, s. 22.)

Ruoka-avun saajien keskuuteen jalkautuvasta palveluneuvonnasta on jo hyviä esimerkkejä. Esimerkiksi Tampereen seurakuntien jalkautuvaa sosiaalityötä tekevä Liki-hanke tarjoaa ruokajonoissa kävijöille psykososiaalista tukea, yksilöllistä palveluohjausta ja neuvontaa sekä yhteyksiä sosiaali- ja diakoniatyöhön ja Kelaan (Tampereen seurakunnat, i.a.). Helsingissäkin on ollut ruokajonoihin jalkautuvaa sosiaalityötä, kuten palveluista tiedottamista, neuvontaa, kuunteluapua ja etuusjärjestelmän kanssa avustamista. Tämä työ on tuonut esille esimerkiksi monien ruoka-avun saajien heikon digiosaamisen. Jalkautuvien työntekijöiden tekemillä havainnolla on ollut vaikutusta myös ruoka-aputoiminnan kehittämisessä. (Karjalainen ym., 2021, s. 16–17.)

Ei sovi unohtaa, että ruoka-aputoimijoiden olisi hyvä tehdä yhteistyötä myös keskenään. Vaikka palvelujärjestelmä kehittyisi toivottavaan suuntaan, ruoka-apua tullaan tarvitsemaan vielä tulevaisuudessa. Ruoka-aputoimijoiden keskuudessa on ollut jännitteitä, ja ristiriitoihin on törmätty etenkin paikoissa, joissa on kiistelty samojen kauppojen hävikki- ja ylijäämäelintarvikkeista. Toimijoiden välistä yhteistyötä on osin pyritty lisäämään muun muassa ulkopuolisten rahoittajien asettamilla ehdoilla. (Karjalainen ym., 2021, s. 3, s. 11.) Yhteistyöverkoston olisi myös helpompi ylläpitää kontakteja ja tehdä yhteistyötä julkisen sektorin toimijoiden kanssa.

Erilaiset ruoka-apuverkostot ovatkin viime vuosina yleistyneet sekä paikallisesti että kansallisesti. Verkostot ovat hyödyllisiä etenkin yhteistyön tiivistämisen ja lahjoitusruoan hankkimisen näkökulmista. Paikallisissa ruoka-apuverkostoissa ruoka hankitaan lahjoittajilta keskitetysti ja verkoston toimijat pystyvät jakamaan sitä toisilleen tasaisesti. Tällaisia toimintamalleja on muun muassa Turussa, Vantaalla, Järvenpäässä ja Jyväskylässä. Samalla verkostossa pystytään varautumaan erilaisiin yllättäviin tilanteisiin, kuten ruoan kuljettajan vaihdoksiin. (Harrison ym., 2020, s. 32; Passoja & Vaalgamaa, 2022.)

Tämä totta kai tarkoittaa myös hyviä kontakteja ruoan lahjoittajiin yksityiseltä sektorilta. Kauppojen ruokalajoituksia vastaanottavat toimijat ovat joutuneet heittämään pois heille toimitettua pilaantunutta ruokaa, sillä lahjoittajat saattavat

vaatia vastaanottamaan kaiken lahjoitettavan tavaran ”kaikki tai ei mitään” -periaatteella. Elintarvikejärjestelmän toimijoiden roolia ruoka-avun kentällä tulisikin korostaa aiempaa enemmän, jotta ruoka-avun järjestämisessä pystyttäisiin paremmin huomioimaan ruoan saatavuus, riittävyys ja laatu. (Harrison ym., 2020, s. 37; Salonen & Alppivuori, 2021.)

Yhteistyö keskiöön myös tulevaisuudessa

Erilaisilla yhteistöillä on siis eri tarkoitus. Aktiivinen yhteistyö ruoka-aputoimijoiden ja elintarvikealan toimijoiden kanssa voisi parantaa lahjoitus- ja hävikkiruoan saatavuutta tai ainakin laatua. Ruoka-aputoimijoiden keskinäinen yhteistyö ja verkostoituminen voisivat helpottaa yhteistyötä elintarvikealan ja julkisen sektorin toimijoiden kanssa. Ja yhteistyö julkisen sektorin ja ruoka-aputoimijoiden kanssa voisi sekä tehostaa ruoka-aputoimintaa että tuoda uusia eväitä julkisten palvelujen kehittämiseen. Kaiken tavoitteena olisi, että heikoimmassa asemassa olevilla kansalaisilla olisi mahdollisuus saada laadullisesti ja määrällisesti riittävää ruokaa.

Salonen ja Alppivuori (2021) ovat todenneet, että ruoka-apu ei näytä olevan häviämässä vaan se on otettava huomioon yhteiskunnassa vallitsevana sosiaalisena faktana. Kortetmäki ja Silvasti (2018) taas ovat todenneet, että hyväntekeväisyyteen pohjautuva ruoka-apu tarjoaa vain väliaikaisen helpotuksen ruoan puutteeseen mutta ei ratkaise ongelman juurisyitä. Ja totta onkin, että köyhyys ja taloudellinen eriarvoisuus ovat sen verran pirullisia ongelmia, ettei niitä pystytä täysin kitkemään. Ruoka-apua tullaan tarvitsemaan taloudellisia ongelmia kokevien arjen helpottajana pitkälle tulevaisuuteen.

On kuitenkin hyvä pohtia palvelujärjestelmän kehittämistavoitteiden näkökulmasta, miten ruoka-avun tarvetta voitaisiin vähentää tarpeenmukaisilla sosiaalipoliittisilla ratkaisuilla (Orhanli ym., 2022, s. 27). Ruoka-avussa jaettavan hävikki- ja lahjoitusruoan saatavuudessa on ongelmia, eikä asiaa helpota, että EU-ruoka-avun jakaminen loppui vuoden 2022 alkupuolella. Tämä on tuottanut ongelmia etenkin pienillä paikkakunnilla, joissa EU-ruoka-apu on monesti ollut ainoa ruoka-avun muoto. Suuremmilla paikkakunnilla EU-ruoka-apu on täydentänyt epävarmasti saatavilla olevaa lahjoitus- ja hävikkiruokaa, jonka laatu saattaa vaihdella. (Harrison ym., 2020; Passoja & Vaalgamaa, 2022.) EU-ruoka-avun korvaajaksi on suunniteltu maksukortteja, mutta niiden käyttöönotosta ei syksyllä 2022 ollut edelleenkaan tarkkaa tietoa.

Ruoka-aputoiminnan ja palvelujärjestelmän kehittämiseksi on siis tarvetta, jotta ruoka-avun tarve vähenisi ja jaettava ruoka riittäisi sitä tarvitseville. Pian sosiaali- ja terveystaloudelliset siirtyvät hyvinvointialueille; kunnat ottavat vastuuta

työllisyyspalveluista ja hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä. Tässä tilanteessa olisi hyvä, että sekä ruoka-aputoimijoiden että ruoka-apua tarvitsevien kokemuk-
sia ja asiantuntemusta kuultaisiin ja hyödynnettäisiin entistä enemmän palvelujen
kehittämisessä. Siiloihin jämähtäminen tai tutussa ja turvallisessa pysyttely ei auta
saavuttamaan pieniä voittoja, vaan kehittämistoiminnassa on osattava yhdistää eri
asiantuntijuuksia ja osaamisia. Se edellyttää kaikkien toimijoiden, myös ruoka-
apua saavien, kohtaamista ja osallisuutta.

LÄHTEET

- Harrison, E., Kaustell, K., & Silvennoinen, K. (2020). *Ruoan uudelleenjakelu ja ruokahävikin vähentäminen*. (Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 31/2020). Luonnonvarakeskus. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-326-963-7>
- Head, B. W. (2022). *Wicked problems in public policy. Understanding and responding to complex challenges*. Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-94580-0>
- Kainulainen, S., Karppinen, K., & Saari, J. (2013). *Ruoka-avun kohdentuminen Turussa. Selvitys leipää jonottavien ihmisten hyvinvoinnista*. (Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja D 63). Diakonia-ammattikorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-493-204-2>
- Kainulainen, S., Pekonen, E., Sauvola, R., Wiens, V., & Zitting, J. (2021). Pirullisiin ongelmiin vastaamista monitoimijaisella yhteistyöllä. Sokra-hanke sosiaalista osallisuutta edistämässä. Teoksessa J. Helminen (toim.), *Strategia siivittämässä tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaa. Diakonia-ammattikorkeakoulun TKI-toiminnan vuosikirja 6* (s. 132–140). (Diak Työelämä 21). Diakonia-ammattikorkeakoulu. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-493-376-6>
- Karjalainen, J., Hossain-Karhu, R., Marjamäki, P., & Sinkkonen, A. (2021). *Ruoka luo yhteyden. Ruoka-apu hyvinvointivaltiossa*. (Ruoka-apuselvityksen muistio). Socca – Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus.
- Karppinen, K., Kainulainen, S., Saari, J., Hyrkkäinen, K., & Kaipainen, K. (2013). *Ruoka-apu Mikkelissä. Selvitys leipää jonottavien ihmisten hyvinvoinnista*. (Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja D 65). Diakonia-ammattikorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-493-210-3>
- Karvinen, P. (14.7.2022). ”Vastaanottorahalla pitää tulla toimeen”. *Kuopion ruoka-apu päätti, että Ukrainan sotaa paenneet eivät saa enää ruokakassia*. Yle. <https://yle.fi/uutiset/3-12535242>
- Kortetmäki, T., & Silvasti, T. (2018). Food Assistance. Teoksessa P. B. Thompson, & D. M. Kaplan (toim.), *Encyclopedia of food and agricultural ethics* (s. 1–7). Springer. https://doi.org/10.1007/978-94-007-6167-4_613-1
- Laihiala, T., & Nick, R. (2020). *Koronakriisin vaikutukset ruoka-apuun keväällä 2020*. Ruoka-apu.fi.
- Malkavaara, M. (2002). Näлкä ja köyhyys kirkon asiaksi. Näkökulmia laman ja markkinakilpailun aikaan. Teoksessa V. Mäkinen (toim.), *Lasarukselta leipäjonoihin. Köyhyys kirkon kysymyksenä* (s. 283–312). Atena.
- Ohisalo, M. (2014). Kuka tahansa meistä? Sosioekonominen asema ruoka-avussa. Teoksessa M. Ohisalo & J. Saari (toim.) *Kuka seisoo leipäjonossa* (s. 27–41). Kunnallisan kehittämissäätiö.
- Ohisalo, M. (2017). *Murusia hyvinvointivaltion pohjalla. Leipäjonot, koettu hyvinvointi ja huono-osaisuus* [Väitöskirja, Itä-Suomen yliopisto]. (Dissertations in Social Sciences and Business Studies 148). <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-61-2517-6>
- Ohisalo, M., & Saari, J. (2014). *Kuka seisoo leipäjonossa?* Kunnallisan kehittämissäätiö. <https://kaks.fi/julkaisut/kuka-seisoo-leipajonossa-6/>
- Orhanli, E., Ahola, M., & Partanen, A. (2022). ”Ensin ei ylpeyteni antanut lähteä”. *Selvitys rovanielemäläisten ruoka-avunsaajien hyvinvoinnista, tuen tarpeista sekä palvelujärjestelmän katvealueista*. (Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen julkaisusarja 47). Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus.
- Passoja, J., & Vaalgamaa, N. (2022). *Ruoka-apua yhteistyössä. Havaintoja yhteisen tekemisen malleista ruoka-avun kentällä*. Suomen Punainen Risti.
- Raisio, H., Jalonen, H., & Uusikylä, P. (2018). *Kesy, sotkuinen vai pirullinen ongelma? Tiedon käyttö yhteiskunnallisissa päätöksenteossa*. (Sitran selvityksiä 139). Sitra.
- Ruoka-apu.fi. (28.4.2022). *Ruoka-avun tilannekatsaus. Kevät 2022*. <https://ruoka-apu.fi/wp-content/uploads/2022/04/Ruoka-avun-tilannekatsaus-2022.pdf>

- Salonen, A. S., & Alppivuori, K. (2021). Kaupungin ja järjestökentän yhteistyö espoolaisen ruoka-avun kentällä koronakriisissä keväällä 2020. Näkökulmia vakiintuvaan ruoka-apuun. *Diakonian tutkimus*, 1, 6–31. <https://doi.org/10.37448/dt.101970>
- Tampereen seurakunnat. (i.a.). *Liki tarjoaa apua ruokajonoissa*. Saatavilla 26.7.2022 https://tampereen-seurakunnat.fi/kirkko_tampereella/seurakuntayhtyma/hankkeet/liki-hanke
- Wiens, V., & Kainulainen, S. (30.9.2019). Analyysi: Niukkuudesta pyritään pois luopumalla, kekseliäisyydellä ja tsemppaamalla. *Kuntalehti*. <https://kuntalehti.fi/uutiset/sote/analyysi-niukkuudesta-pyritaan-pois-luopumalla-kekseliaisyydella-ja-tsemppaamalla/>
- Zitting, J. (30.3.2022). Ruoka-avun vastaanottajat. Havainnot KoMa-hankkeen kyselyn vastaajista. *Dialogi*. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2022022120045>
- Zitting, J., & Nick, R. (4.5.2022). Verkkopalvelu tarjoaa tietoa monipuolisesta ruoka-aputoiminnasta. *Dialogi*. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2022041228392>